

Η χρήση της Ποιμαντικής Ψυχολογίας στη Νηπτική Παράδοση - Επιλογικά

/ [Πεμπτουσία· Ορθοδοξία-Πολιτισμός-Επιστήμες](#)

Μια πολύμηνη συνεργασία της “Πεμπτουσίας” συναντά σήμερα την ολοκλήρωσή της. Η μελέτη του κ. Δημήτρη Τσιολακίδη (προηγούμενη δημοσίευση:[http://www.pemptousia .gr/?p=70084](http://www.pemptousia.gr/?p=70084)) συμπληρώνει τις παραμέτρους της σχέσης μεταξύ ποιμένος και ποιμαινομένου, συνοψίζει τα πορίσματα της εργασίας και παραθέτει τη βιβλιογραφία του θέματος. Ελπίζουμε, η γνώση που προσφέρθηκε μέσα από τις γραμμές του πονήματος του συγγραφέα, να καρποφορήσουν στην εκκλησιαστική ζωή του χριστεπώνυμου πληρώματος.

Τέλος, η χρεία μιας λεπτής εργασίας στην οποία πρέπει να προβεί ο ποιμένας έγκειται στην ανίχνευση εξιδανικεύσεων που σχετίζονται με το πρόσωπό του και αφορούν σε θετικά ή αρνητικά συναισθήματα που μπορεί να αναπτύξει ο συνομιλητής απέναντί του. Στην πρώτη περίπτωση η αιτία εντοπίζεται στο ότι η επαφή δεν έχει το χαρακτήρα της επιβολής απόψεων ή του εγχειρήματος να τεθεί υπό τον έλεγχο του ποιμένα-θεραπευτή ο συνομιλητής. Τουναντίον ο δεύτερος εισπράττει την πρόθεση που δείχνει ο ποιμένας να τον καταλάβει, ενώ ταυτόχρονα ο διάλογος δεν υπονομεύεται από μία υπέρπουσα διάθεση επικρίσεως ή νουθεσίας. Σε ότι αφορά τα αρνητικά συναισθήματα αυτά γίνονται δυσκολότερα αντιληπτά ένεκα των κανόνων καλής συμπεριφοράς. Και στις δύο περιπτώσεις η εικόνα που έχει σχηματίσει ο συνομιλητής για τον ποιμένα δεν ανταποκρίνεται στην πραγματικότητα αλλά οφείλεται στην ανάγκη του να αποδώσει κάποια χαρακτηριστικά σε αυτόν για να ισοροπήσει έτσι προσωπικές του ανησυχίες.

Το πρόβλημα όπως υποστηρίζει ο π. Φάρος είναι ότι συνήθως ο ποιμένας δεν έχει

γνώση των συναισθημάτων της εξιδανίκευσης για να είναι σε θέση να τα αμβλύνει. Επιπλέον αναφέρει πως ο «ποιμένας ή ο ψυχοθεραπευτής θα πρέπει να έχει υπόψη του ότι η ανάπτυξη μιας σχέσης με συναισθήματα αρνητικά ή θετικά μεταξύ αυτού και του συνομιλητή του είναι αναπότρεπτη και δε θα πρέπει να προσπαθήσει να διακόψει τη σχέση, αλλά να ελέγχει τη φύση και την έντασή της.».[129] Επίσης η ισορροπητική διαχείριση αυτών των συναισθημάτων θα αποτρέψει τόσο τη συναισθηματική εξάρτηση όσο και τον κίνδυνο να τον εκλάβει ο συνομιλητής ως ανεπαρκή, αδιάφορο, ή και άγονο ακροατή. Αυτό που εν κατακλείδι προτείνεται ως ουσία της ποιμαντικής επαφής είναι η ανάπτυξη και συντήρηση εκ μέρους του ποιμένα μιας σχετικής διαφάνειας «ώστε ο συνομιλητής να μην εμποδίζεται απ αυτόν να δει το Χριστό.».[130]

Σταθήκαμε στα έξι σημεία της ποιμαντικής πείρας που επέχουν θέση πρώτης ύλης για οποιονδήποτε πνευματικό λειτουργό θέλει να δομήσει έναν ψυχολογικό εξοπλισμό που θα του επιτρέψει να υπηρετήσει το ποιμαντικό του έργο εκκινώντας από τη σωστή βάση. Φυσικά δεν εξαντλείται το θέμα της άσκησης και δημιουργικής διαχείρισης ενός ποιμαντικού και θεραπευτικού διαλόγου στις επισημάνσεις τις οποίες εκθέσαμε. Άλλωστε αποτελούν ένα μέρος από το σώμα των βασικών οδηγιών τις οποίες καλείται να ακολουθήσει ένας ποιμένας. Είναι ευνόητο ότι πέρα από την απαραίτητη ωριμότητα και επαγγελματική κατάρτιση που απαιτείται να κατέχει, ο ποιμένας πολλές φορές θα χρειαστεί να προσαρμόσει τις τεχνικές του και να χρησιμοποιήσει τις γνώσεις του σύμφωνα με τις ανάγκες του κάθε ξεχωριστού προσώπου.

Ολοκληρώνοντας αυτή την εργασία θα θέλαμε να σημειώσουμε την ώριμη και ομαλή προσαρμογή της νηπτικής διδασκαλίας που διακρίνουμε στη θεματολογία της τελευταίας ενότητας σε ότι αφορά την άσκηση της Ποιμαντικής Ψυχολογίας. Επιπλέον θα θέλαμε να τονίσουμε τη σπουδαιότητα που έχει για την αποτελεσματικότητα της Ποιμαντικής Πράξης η σύζευξη των δύο περιοχών, ιδιαίτερα στην εποχή μας, καθώς η ανάγκη να ακουστεί ένας αγαπητικός και ανθρώπινος λόγος από τους εκπροσώπους της Εκκλησίας προβάλλει όλο και πιο απαιτητική.

Επίλογος

Μετά τα όσα καταγράφηκαν, το αίσθημα ότι τα κείμενα της νηπτικής διδασκαλίας συνιστούν πολύτιμο θησαυρό για την Ποιμαντική Ψυχολογία είναι προφανές. Επίσης το ότι αποτελούν ένα τεράστιο αρχείο ενδοσκοπήσεων και ψυχολογικών παρατηρήσεων όπου προβάλλονται οι ποικιλόμορφες εκδηλώσεις της ανθρώπινης

συμπεριφοράς, είναι πρόδηλο. Η διείσδυση στο ανθρωπολογικό σύμπαν των νηπτικών μας οδηγεί στα άδυτα της καθόλου υπάρξεως ανοίγοντας μια νέα προοπτική στο πεδίο της ανθρωπογνωσίας. Ή μάλλον ορθότερα μας επαναφέρει αντιμέτωπους με την αρχέγονη φάση της.

Μέσα από τη μάχη κατά των παθών και των αγώνων για την απόκτηση των αρετών οι νηπτικοί καταθέτουν τη μαρτυρία της πνευματικής τους εμπειρίας που είναι δωρεά της Χάρης του Θεού, απάντηση σε όσους έχουν το σθένος να παλέψουν για το «κατά φύσιν» της ανθρώπινης ζωής τηρώντας τις Θείες εντολές. Ταυτόχρονα είναι και κάτι ευρύτερο, είναι παραμυθία για όσους αποζητούν να μάθουν το γιατί του ανθρώπινου δράματος και πληροφόρηση για όσους αναρωτιούνται για το τι του είναι της ανθρώπινης ύπαρξης μαχόμενοι να το αποκαλύψουν. Συγχρόνως όμως αποτελούν και φρένο σε όσους συγκατανεύουν στις κολακείες της ανθρώπινης λογικής και υπερεκτιμούν τις δυνατότητές της.

Η ψυχολογική εμβάθυνση που προσφέρεται από τα νηπτικά κείμενα για την κατανόηση της ανθρώπινης φύσης, συμπυκνώνει την καλή ανησυχία των πατέρων για την επανασύνδεση του ανθρώπου με την αρχική πηγή που είναι ο Θεός. Αυτή η οντολογική προοπτική είναι το επιστέγασμα της νηπτικής υπαρξιακής πρότασης και γίνεται εφικτή μόνο όταν ο άνθρωπος στρέψει όλες του τις δυνάμεις αγαπητικά προς το Θεό ζητώντας να λάβει το έλεός του ως αντίδοση αυτής της κίνησης. Κατ' επέκταση το ψυχολογικό δεν είναι ο πρωταρχικός σκοπός της πατερικής αναζήτησης (παρότι διαπιστώθηκαν οι συγγενικοί δεσμοί που διέπουν τη σχέση της με την επιστημονική όψη της ψυχολογικής σκέψης) αλλά το μέσον για να αναδειχθεί το πνευματικό. Αυτή η υπαρξιακή διάσταση που κομίζουν οι πατέρες δεν αποτελεί μια στοχαστική περιπλάνηση, αλλά είναι μια ολική επαναφορά των πραγμάτων στην ορθή τους βάση που μας υπενθυμίζει το οντολογικό μας χρέος να επιστρέψουμε στον τόπο καταγωγής μας.

Είναι αναμφισβήτητο και δεδομένο ότι ακόμα και στην πιο απόμακρη τοποθέτηση έναντι της πίστης απέναντι στο Θεό, ακόμα και στην πιο ακραία απόρριψή της, εάν υπάρχει κάτι κοινό μεταξύ των δύο στάσεων αυτό συνίσταται στη βίωση κάθε μορφής προβλημάτων. Κανείς δε μπορεί να αρνηθεί την ύπαρξή τους και κανείς εχέφρων άνθρωπος δεν είναι σε θέση να υποστηρίξει ότι έχει αποφασίσει να μην τον αγγίξει κανένα από αυτά, ή ότι έχει τη δύναμη να τα αποφύγει. Και κανείς βεβαίως δεν μπορεί να εγγυηθεί για τις ικανότητές του να πράξει κάτι τέτοιο.

Συνοψίζοντας τη σκέψη μας θέλουμε να τονίσουμε ότι ο παραπάνω προβληματισμός είναι ένα νεύμα σε όσους δεν είχαν την τύχη να έρθουν σε επαφή με τη νηπτική παράδοση, ή είναι δύσπιστοι απέναντι στη θρησκευτική πίστη. Σε όσους κρατούν ακόμα ένα ζωηρό ενδιαφέρον να συλλάβουν το νόημα τη ύπαρξης.

Σε όλους αυτούς ταπεινά διαγγέλλουμε ότι οι απαντήσεις της ψυχολογίας δεν εξαντλούν το ζήτημα της υπαρξιακής πραγματικότητας. Εάν στρέψουν το βλέμμα στην άλλη πλευρά του δρόμου θα αντικρίσουν την απρόσμενη δυνατότητα που τους προσφέρει η νηπτική διδασκαλία να ικανοποιηθεί το αίτημά τους.

[129]Ο.π., σ.43

[130]Ο.π., σ.44

Βιβλιογραφία

Πηγές

Αθανάσιος Άγιος, Διάλογος Γ΄ περί της αγίας Τριάδος, εν ω αιρετικού φρονούντος τα του Πνευματομάχου Μακεδονίου αντίθεσις προς Ορθόδοξον (93), PG28 1228 C.D.

Γρηγόριος Νύσσης, Άπαντα τα Έργα τομ. 10 Πατερικαί Εκδόσεις «Γρηγόριος ο Παλαμάς», Θεσσαλονίκη, 1990

Γρηγόριος Νύσσης, Εις τον Εκκλησιαστήν, PG44,725B

Γρηγόριος Νύσσης, Λόγος Κατηχητικός, PG 45,25C

Γρηγόριος Παλαμάς, PG 150,1361C

Γρηγορίου Παλαμά, Ομιλία 16, PG 151,196A

Ευάγριος Ασκητής, Κς΄Κεφάλαια Πρακτικά προς Ανατόλιον τον Μοναχόν, ΕΠΕ τομ. 11Α, Θεσσαλονίκη, 1997

Ισαάκ ο Σύρος, Λόγοι Ασκητικοί. Λόγος 67, 2-4. Φιλοκαλία των νηπτικών και ασκητών 8Γ, εκδοτικός οίκος Ελευθερίου Μερετάκη «Το Βυζάντιον» Πατερικαί Εκδόσεις «Γρηγόριος ο Παλαμάς» Θεσσαλονίκη, 1991

Ισίδωρος Πηλουσιώτης Άγιος, Επιστολές, βιβλίο 4, επιστολή 125, PG 78, 1201A

Ιωάννης Σιναΐτης, Κλίμαξ, Λόγος Περί υπερηφανείας ΚΒ΄,28, έκδοση δεκάτη πρώτη, Ιερά Μονή Παρακλήτου Ωρωπός Αττικής, 2009

Ιωάννης Χρυσόστομος, Ομιλία V εις Ρωμαίους, Migne 60,440

Μακάριος Αιγύπτιος, Ομιλία Ζ΄, PG 34, 528B

Μάξιμος Ομολογητής, Ερμηνεία εις το Πάτερ ημών, PG 90,893C

Μάξιμος Ομολογητής, Προς θαλάσσιον, περί απόρων. Βλ. Φιλοκαλία των νηπτικών και ασκητών 14B, Πατερικαί Εκδόσεις «Γρηγόριος ο Παλαμάς» Θεσσαλονίκη, 1992

Νείλος Πρεσβύτερος, Προς Αγάθιον τον Μονάζοντα. Φιλοκαλία των Νηπτικών και Ασκητών, Ευαγρίου του Ασκητού, Νείλου του Μοναχού Άπαντα τα Έργα 11A Λόγοι, Πατερικαί Εκδόσεις «Γρηγόριος ο Παλαμάς» Θεσσαλονίκη, 1997

Συμεών ο Νέος Θεολόγος, Βίβλος των Ηθικών, Ηθικός Λόγος ΙΑ΄, 4 Πατερικαί Εκδόσεις «Γρηγόριος ο Παλαμάς» Φιλοκαλία των Νηπτικών και Ασκητών 19Γ

Συμεών Του Νέου Θεολόγου Βίβλος των Ηθικών, Ηθικός Λόγος ΙΑ΄, 16 Πατερικαί Εκδόσεις «Γρηγόριος ο Παλαμάς» Φιλοκαλία των Νηπτικών και Ασκητών 19Γ

Φιλοκαλία τομ. Β΄, Β΄ εκατοντάς κεφαλαίων περί αγάπης, ΕΠΕ τομ. 14 Θεσσαλονίκη, 1985

Βοηθήματα

Αιμιλιανός Σιμωνοπετρίτης Αρχ., *Λόγος Περί Νήψεως Ερμηνεία στον Άγιο Ησύχιο*, εκδ. Ίνδικτος Αθήνα 2007

Αυγουστίδης Αδαμάντιος Γ. π., *Ποιμένας και θεραπευτής: Ζητήματα ποιμαντικής ψυχολογίας και ποιμαντικής πρακτικής* εκδ. Ακρίτας 1999

Bourdin Dominique, *Η ψυχανάλυση από τον Φρόυντ ως τις μέρες μας, Ιστορία, έννοιες, πρακτικές*. Μτφ. Αναστασία Καραστάθη, Εκδ. Κριτική Αθήνα 2005

Εφραίμ Σύρος, *Προς διόρθωσιν των εμπαθώς διαγόντων και τιμάς απαιτούντων*, εκδ. ΒΑΣ. ΡΗΓΟΠΟΥΛΟΥ, Θεσσαλονίκη, 1979

Θερμός Βασίλειος π., *Άνθρωπος στον ορίζοντα! Προσεγγίζοντας τη συνάντηση Ορθόδοξης Θεολογίας και επιστημών του ψυχισμού*. εκδ. Γρηγόρη Αθήνα 2006

Ισαάκ Σύρος, *Λόγοι Ασκητικοί*, Επιστολή Δ΄,26, εκδ. «Γρηγόριος ο Παλαμάς» Θεσσαλονίκη 1991

Καλαντζάκης Σταύρος Ε., *Εν αρχή εποίησεν ο Θεός...*, εκδ. Παν. Σ. Πουρναρά Θεσσαλονίκη 2001

Καλλιακμάνης Βασίλειος Ι. Πρωτοπρεσβύτερος, *Ο εκκλησιολογικός χαρακτήρας*

της ποιμαντικής, Λεντίω ζωννύμενοι II, εκδ. Μυγδονία Θεσσαλονίκη 2005

Καλλιακμάνης Βασίλειος Ι. Πρωτοπρεσβύτερος, *Μεθοδολογικά πρότερα της ποιμαντικής, Λεντίω ζωννύμενοι I*, εκδ. Μυγδονία Β΄ έκδοση, Θεσσαλονίκη, 2005

Κόϊος Νικόλαος Γ., *Θεολογία και Εμπειρία κατά τον Γέροντα Σωφρόνιο, Ιερά Μεγίστη Μονή Βατοπεδίου Άγιον Όρος Α* εκδ. 2007

Κόϊος Νικόλαος Γ., *Ηθική Θεώρηση Των Τεχνικών Παρεμβάσεων Στο Ανθρώπινο γονιδίωμα*, εκδ. Σταμούλη Α.Ε. Αθήνα 2003

Κορναράκης Ιωάννης Κ., *Βιβλικά Ψυχογραφήματα*, Εκδοτικός Οίκος Αδελφών Κυριακίδη, Θεσσαλονίκη 1986

Κορναράκης Ιωάννης Κ., *Θέματα Ποιμαντικής Ψυχολογίας III* εκδ. οίκος Αδελφών Κυριακίδη Α.Ε. Θεσσαλονίκη, 1998

Λουδοβίκος Νικόλαος π., *ΟΡΘΟΔΟΞΙΑ ΚΑΙ ΕΚΣΥΓΧΡΟΝΙΣΜΟΣ Βυζαντινή Εξατομίκευση, Κράτος και Ιστορία, στην προοπτική του ευρωπαϊκού μέλλοντος*, Έκδοση δεύτερη, εκδ. Αρμός, 2006

Μαντζαρίδης Γεώργιος Ι., *Χριστιανική Ηθική II, Άνθρωπος και Θεός άνθρωπος και συνάνθρωπος υπαρξιακές και βιοηθικές θέσεις και προοπτικές*, β΄ εκδ. Π. Πουρναρά Θεσσαλονίκη, 2009

Μπαλατσούκας Σωτήριος Ι., *Σπουδή Πνευματικής Τελειώσεως Προσέγγιση στα αγιολογικά κείμενα*, εκδ. Μυγδονία Θεσσαλονίκη, 1998

Μπέγζος Μάριος Π., *Ψυχολογία και Θρησκεία*, εκδ. Γρηγόρη Αθήνα 2011

Πάϊσιος Αγιορείτης Γέρων, *ΛΟΓΟΙ Α΄ ΜΕ ΠΟΝΟ ΚΑΙ ΑΓΑΠΗ ΓΙΑ ΤΟΝ ΣΥΓΧΡΟΝΟ ΑΝΘΡΩΠΟ*, Ιερόν Ησυχαστήριο "Ευαγγελιστής Ιωάννης ο Θεολόγος" Σουρωτή Θεσσαλονίκης 2002

Παραβάντσος Αθανάσιος π., *Οι ψυχές των άλλων, Αναζητώντας το Μεταμοντέρνο Εαυτό*, εκδ. Αρμός 2010

Πορφύριος Καυσοκαλυβίτης Γέρων, *Βίος και Λόγοι*, Ι΄ έκδοση, Ιερά Μονή Χρυσοπηγής, Χανιά 2009

Σαχάρωφ Σωφρόνιος Αρχ., *Άγιος Σιλουανός ο Αθωνίτης, Ι. Μ. Τιμίου Προδρόμου*, Έσσεξ Αγγλίας 1999

Σαχάρωφ Σωφρόνιος Αρχ., *Άγιος Σιλουανός ο Αθωνίτης, Μετάφρασις εκ του ρωσικού υπό του ιδίου συγγραφέως και του Ιερομ. Ζαχαρίου*

Ιερά Σταυροπηγιακή Μονή Τιμίου Προδρόμου, Έσσεξ Αγγλίας, 1995

Σαχάρωφ Σωφρόνιος Αρχ., *Αγώνας Θεογνωσίας* εκδ. Ιερά Μονή Τιμίου Προδρόμου, Έσσεξ Αγγλίας 2004

Σαχάρωφ Σωφρόνιος Αρχ., *ΑΣΚΗΣΙΣ ΚΑΙ ΘΕΩΡΙΑ, Μετάφρασις εκ του ρωσικού και γαλλικού Ιερομονάχου Ζαχαρίου*, Ιερά Σταυροπηγιακή Μονή Τιμίου Προδρόμου Έσσεξ Αγγλίας 1996

Σαχάρωφ Σωφρόνιος Αρχ., *Το Μυστήριο της Χριστιανικής Ζωής*, εκδ. Ιερά Πατριαρχική και Σταυροπηγιακή Μονή Τιμίου Προδρόμου, Έσσεξ Αγγλίας 2010

Tsakiridis George, *Evagrius Ponticus and Cognitive Scieence, A Look at Moral Evil and Thoughts*, Eugene 2010

Larchet Jean Claude, *Η θεραπευτική των πνευματικών νοσημάτων-Εισαγωγή στην ασκητική παράδοση της Ορθοδόξου Εκκλησίας*, εκδ. Αποστολική Διακονία Μτφρ: ΧΡΙΣΤΟΣ ΚΟΥΛΑΣ

Φάρος Φιλόθεος π., *Ο ΔΙΑΛΟΓΟΣ Αρχές και Μέθοδοι*, εκδ. Ακρίτας, β' έκδ. Αθήνα, 1983

Φλωρόφσκυ Γεώργιος, Περιοδικό «The Orthodox Church» Vol. 43 No 2-3/2007 1973